

ՀՀ առևտրային բանկերում նորամուծական գործունեության կառավարման արդյունավետության բարձրացման ուղիները վարկավորման և ավանդադրման միասնական համակարգերի ներդրման տեսանկյունից

Դավթյան Լ. Հ.

*ՀՊՏՀ կառավարման ամբիոնի ասպիրանտ (Երևան, ՀՀ)
davtyanlianna95@gmail.com*

Հանգուցաբառեր՝ Բանկային նորամուծություններ, հաճախորդների պատշաճ ուսումնասիրություն (ՀՊՈԲ), վարկավորման և ավանդադրման միասնական համակարգ, էլեկտրոնային վարկավորում, էլեկտրոնային ավանդադրում, ռիսկերի զսպման կառուցակարգ:

Способы повышения эффективности управления инновационной деятельностью коммерческих банков РА с точки зрения системобы единенного кредита и депозита

Давтян Л. А.

*Аспирант факультета менеджмента АГЭУ (Ереван, РА)
davtyanlianna95@gmail.com*

Аннотация. Последние нововведения в армянских коммерческих банках в основном включают предоставление услуг удаленного банкинга, создание и совершенствование мобильного банкинга, систем интернет-банкинга, внедрение новых виртуальных карт и других инновационных средств оплаты, чтобы сделать банк доступным для клиентов в любом месте. С учетом текущих изменений и нововведений в банковских операциях изучены тенденции объема кредитов и депозитов, привлеченных коммерческими банками Республики Армения за последние 5 лет, необходимость кредитования и депозитных функций и необходимость внедрить единую систему привлечения депозитов и предоставления кредитов.

Разработан механизм контроля возможных рисков в результате внедрения единой системы кредитования и депозитов, в рамках которой добиться желаемого результата можно будет только за счет комплексной реализации мероприятий.

Ключевые слова. Банковские инновации, комплексная проверка клиентов, система кредитования и депозитов, E-Credit, E-Deposit, механизм снижения рисков

The ways to increase the efficiency of the management of innovative activities in the commercial banks of RA from the point of view of the combined credit and deposit systems

Davtyan L. H.

*PhD Student at the Faculty of Management at ASUE (Yerevan, RA)
davtyanlianna95@gmail.com*

Abstract. Recent innovations in the commercial banks in Armenia mainly include the provision of remote banking services, mobile banking, creation and improvement of internet banking systems, introduction of new virtual cards, and other innovative means of payment to make the bank accessible to customers anywhere. Taking into account the current changes and innovations in banking operations, trends in the volume of loans and deposits attracted by commercial banks of the Republic of Armenia over the past 5 years, the need for lending and deposit functions and the need to introduce a combined system of attracting deposits and providing loans have been studied.

A mechanism for controlling possible risks as a result of the introduction of a combined system of lending and deposit has been developed, within the framework of which it will be possible to achieve the desired result only through the comprehensive implementation of measures.

Keywords. Banking innovations, customers due diligence, lending and deposit system, E-Credit, E-Deposit, risk mitigation mechanism

ՀՀ առևտրային բանկերում վերջին շրջանի նորամուծությունները հիմնականում ներառում են հեռավար բանկային ծառայությունների մատուցումը, մոբայլ-բանկինգ և ինտերնետ-բանկինգ համակարգերի ստեղծումն ու կատարելագործումը, նոր վիրտուալ քարտերի և

վճարման այլ նորարարական միջոցների ներդրումը հաճախորդների համար բանկը ցանկացած վայրում հասանելի դարձնելու տեսանկյունից: Հաշվի առնելով բանկային գործառնությունների արդի փոփոխություններն ու նորամուծությունները՝ ուսումնասիրվել են ՀՀ

առևտրային բանկերի կողմից վերջին 5 տարիների ընթացքում տրամադրված վարկերի և ներգրավված ավանդների ծավալների միտումները, անդրադարձ է կատարվել վարկավորման և ավանդադրման գործառնությունների կարևորությանը և ավանդների ներգրավման ու վարկերի տրամադրման միասնական համակարգի ներդրման անհրաժեշտությանը: Մշակվել է նաև վարկավորման և ավանդադրման միասնական համակարգի ներդրման արդյունքում հնարավոր ռիսկերի գսպման կառուցակարգ, որի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումների համալիր կիրարկմամբ միայն հնարավոր կլինի հասնել ցանկալի արդյունքի:

Ներածություն: Նորամուծությունն այնպիսի գործընթաց է, որի արդյունքում հայտնագործությունը կամ նոր գաղափարը ձեռք է բերում տնտեսական բովանդակություն [8, c. 36]: Արդի տնտեսական զարգացման ժամանակաշրջանում նորամուծությունների ներդրումը ցանկացած կազմակերպության գործունեության հետագա ծավալման և կենսապարբերաշրջանի անքակտելի մասն է կազմում: Իսկ առևտրային բանկերը, դասվելով օրեցօր աճող ու զարգացող կազմակերպությունների շարքին, չեն կարող դիմակայել մրցակցային պայքարում, եթե իրենց ծառայությունները հաճախորդներին հասանելի չդարձնեն ամենուր և յուրաքանչյուր ժամի անկախ գտնվելու վայրից և ժամային գոտուց:

«Առևտրային բանկերը հիմնականում որդեգրել են «Քո բանկը քեզ հետ» սկզբունքը և փորձում են իրենց ծառայություններն անխափան մատուցել հաճախորդներին: COVID-19 համավարակը նույնպես նոր մարտահրավերներ «նետեց» առևտրային բանկերին՝ ստիպելով գտնել և հաճախորդներին տրամադրել տեխնոլոգիական արդի լուծումներ գործարքների կատարման և/կամ գործարար հարաբերությունների հաստատման գործընթացներում:

Գրականության ակնարկ: Հետազոտության շրջանակներում հեղինակի կողմից ուսումնասիրվել են տարբեր հեղինակների կողմից հրապարակված աշխատությունները, գիտական հոդվածները, ՀՀ ԿԲ-ի կողմից հրապարակված հաշվետվությունները, ՀՀ բանկային համակարգը կարգավորող օրենքներն ու ենթաօրենսդրական ակտերը:

Ներկայումս տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման հիմնախնդիրների լուծումներն ի վերջո առաջարկում են ֆինանսաբանկային համակարգում գործող կազմակերպությունների զարգացման արդյունավետ լուծումներ: Ֆինանսական գործառնությունները կատարյալ հիմք են բարձր տեխնոլոգիական համակարգերի կիրառման համար և ֆինանսական ու բանկային ծառայությունների ոլորտն այն ոլորտներից է, որը հսկայական ֆինանսական

միջոցներ է ծախսում բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտի մշակումների և փորձարկումների վրա: Նոր տեխնոլոգիաներով ֆինանսաբանկային համակարգում գործող կազմակերպությունների զինումը չափազանց կարևոր գործոն է ինչպես հենց կազմակերպությունների համար՝ աշխատանքի կազմակերպման արդյունավետությունն ապահովելու առումով, այնպես էլ հաճախորդների համար, որոնք հնարավորություն են ստանում օգտագործել իրենց ֆինանսական հոսքերի կառավարման առավել հարմար միջոցներ և խնայել ժամանակը: Ֆինանսավարկային և բանկային ծառայությունների մատուցման կազմակերպական տեխնոլոգիաներն ու դրանց մեթոդաբանությունը ձևավորվում են համակարգչային տեխնոլոգիաների բնագավառում գիտելիքների զարգացման ուղիով: Նորամուծական գործունեության ներդրումային ձևերի կազմակերպման մեթոդաբանությունը մշակվում է՝ հիմք ընդունելով վերակազմակերպման և կարգավորման նորամուծական ձևերի իրականացման ժամանակակից մեթոդների վերաբերյալ համակարգված տվյալները:

Բայաբանովը բանկային նորամուծությունը մեկնաբանում է որպես՝ բանկի նորամուծական գործունեության վերջնական արդյունք, որն իրականացվում է նոր բանկային ծառայության կամ գործառնության տեսքով», իսկ բանկային նորամուծական գործունեությունը բնութագրում է որպես՝ «նորամուծությունների ստեղծման և իրագործման համակարգված գործընթաց» [6, c. 206]:

Ուսումնասիրելով նաև մի շարք հայտնի խորհրդատվական ընկերությունների, ինչպիսիք են McKinsey&C [15], Ernst & Young [16], Deloitte [17] հրապարակումները բանկային նորամուծությունների վերաբերյալ՝ կարող ենք սահմանել, որ բանկային նորամուծությունները վերաբերում են այնպիսի նոր տեխնոլոգիաների ներդրմանը, որոնք բանկային բիզնես գործընթացները փոխակերպում են նորի՝ նպատակ ունենալով ավտոմատացումը, վերահսկողության ազդեցության մեծացումը, հաճախորդներին ավելի արագ, հարմարավետ և մրցակցային ծառայություններ մատուցելը՝ մինչև նույն ժամանակ կրճատելով այդ տեխնոլոգիաների ստեղծման և ներդրման ծախսերը:

Բանկային նորամուծություններն իրենց բովանդակությամբ բնորոշվում են հետևյալ 3 բնութագրիչներով՝

- բանկային նորամուծություններ են համարվում այն նորությունները, որոնք առաջին անգամ են հայտնվում տվյալ երկրի ֆինանսական շուկայում, այսինքն՝ տվյալ բանկում,
- բանկային նորամուծություններ են համարվում արտասահմանյան բանկային փոր-

ծում առկա արտադրանքները կամ ծառայությունները, որոնք առաջին անգամ են կիրառվում տվյալ երկրի բանկային համակարգում,

• բանկային նորամուծություններ են համարվում այն ֆինանսական և այլ գործառնությունները, որոնք կարող են իրացվել ինչպես արտաքին միջավայրում՝ ֆինանսական շուկայում, այնպես էլ բանկի ներսում տարբեր գործառնությունների տեսքով [11, p. 5]:

Շատ հաճախ մատուցվող ծառայությունների մեջ կիրառվող փոփոխությունները կամ ապրանքների որոշակի հատկանիշների փոփոխությունները սխալմամբ դիտարկվում են որպես նորամուծություններ, ուստի բանկային նորամուծությունների բազմազանության մեջ շատ կարևոր է դրանց դասակարգումն ըստ հատկանիշների՝ նորամուծությունների և փոփոխությունների տարբերակման տեսանկյունից:

Աղյուսակ 1. Բանկային նորամուծությունների դասակարգումը [7, էջեր 405-407]

Դասակարգման հատկանիշ	Նորամուծության տեսակ
1. Էություն	Ապրանքային և տեխնոլոգիական
2. Ծագման պատճառներ	Ռեակտիվ և ռազմավարական
3. Նորույթի աստիճան	Եզակի և կատարելագործված
4. Ազդեցության աստիճան	Ճշգրիտ և համակարգային
5. Գործառնական բովանդակություն	Գործառնական, ինտելեկտուալ և կառավարչական
6. Նորամուծության բնույթ	Արմատական և բարելավող

Ընդհանուր առմամբ կազմակերպություններում, այդ թվում նաև բանկերում կիրառվող նորամուծությունների կառավարումը ներառում է հետևյալ 4 փուլերի հաջորդական իրականացումը՝

1. պլանավորում,
2. պայմանների որոշում և կազմակերպում,
3. իրագործում,
4. վերահսկողություն կամ հետադարձ կապ [9, c. 26]:

Պլանավորման փուլի ժամանակ մշակվում է նորամուծական ռազմավարության իրացման պլանը: Այնուհետև հաջորդ փուլում նորամուծությունների կառավարման համար սահմանվում են անհրաժեշտ ռեսուրսները, անձնակազմի առջև դրված խնդիրներն ու նպատակները և կազմակերպվում են աշխատանքները: Երրորդ փուլում մշակված հետազոտությունների միջոցով իրագործվում են արդեն սահման-

ված պլանով հաստատված աշխատանքները: Ինչպես կառավարման ցանկացած գործունեության մեջ, այդպես էլ նորամուծական գործունեության կառավարման ժամանակ շատ կարևոր է հետադարձ կապի ապահովումը, երբ վերահսկվում և վերլուծվում են կատարված աշխատանքները, ճշգրտվում են գործողությունները և իրականացվում է նորամուծությունների գործընթացում կառավարչական որոշումների արդյունավետության գնահատում:

Բանկային նորամուծության (մատուցվող նոր ծառայությունների) կենսապարբերաշրջանը, ընդհանուր առմամբ, ներառում է յոթ փուլ՝

1. բանկային նորամուծության մշակում,
2. մուտք դեպի շուկա,
3. շուկայի զարգացում,
4. շուկայի կայունացում,
5. շուկայի նվազում,
6. շուկայի աշխուժացում,
7. շուկայի անկում [9, c. 114]:

Բանկային նորամուծությունների ներդրման ժամանակ պետք է հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, որ ցանկացած նորամուծության ներդրում կապված է ժամանակի հետ և պահանջում է երկարաժամկետ գործողությունների իրականացում: Ժամանակն այն չափման միավորն է, որն անհրաժեշտ է կենսապարբերաշրջանի գնահատման համար: Ժամանակը շուկայի զարգացման, ինչպես նաև մրցակցային պայքարում հաղթելու կարևոր խորհրդանիշն է [10, p. 15]:

Հետազոտության մեթոդաբանություն:

Հաշվի առնելով հետազոտության նպատակներն ու խնդիրները՝ սույն հոդվածի շրջանակներում կիրառվել են տնտեսավիճակագրական, համակարգային, թվային, համեմատական վերլուծության, իրավական դաշտի վերլուծության մեթոդները:

Տեղեկատվության հավաքագրման համար հիմք են հանդիսացել տնտեսագիտության տեսության, կառավարման դասական աշխատությունները, տնտեսական քաղաքականության տարբեր բնագավառների, մասնավորապես՝ նորամուծական տնտեսության հիմնահարցերին առնչվող հայրենական և միջազգային գրականությունը, ՀՀ կենտրոնական բանկի և առևտրային բանկերի կայքերը, ՀՀ իրավական տեղեկատվական համակարգը:

Վերլուծության նշանակությունն այն է, որ հետազոտությունում ամփոփված է բանկային նորամուծական գործունեության կարգավորման և կառավարման մեթոդաբանությունը, որը թույլ է տալիս այդ գործընթացը համակարգել, կանոնակարգել և դրան տալ գործնական նշանակություն: Ուսումնասիրությունների համար վերլուծվել են նաև ՀՀ առևտրային բանկերի

կողմից ՀՀ կենտրոնական բանկին ներկայացված հաշվետվությունների արդյունքները, ամփոփվել թվային տվյալների աճի միտումները: Գնահատվել են առաջարկվող համակարգերի ներդրման ժամանակ հանդես եկող հնարավոր ռիսկերը և իրավական կարգավորման տեսանկյունից հնարավոր խոչընդոտները, առաջարկվել է դրանց կարգավորման և կառավարման համար անհրաժեշտ միջոցառումների համալիրը:

Հոդվածում ներկայացված առաջարկությունները կարող են օգտագործվել ՀՀ առևտրային բանկերում նորամուծությունների զարգացման և այդ ուղղությամբ կառավարման արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների համալիրի մշակման և իրականացման ընթացքում:

Շատ կարևոր հանգամանք է այն, որ հոդվածում առաջարկվող համակարգերի ներդրումը պետք է բխի ՀՀ առևտրային բանկերի, ՀՀ կենտրոնական բանկի և, հատկապես, բանկային համակարգից օգտվող հաճախորդների շահերից: Ուստի, շատ կարևոր է նաև ապահովել այնպիսի համակարգ, որը չի հակասի «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին», «Բանկային գաղտնիքի մասին», «ՀՀ կենտրոնական բանկի մասին» և «Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» ՀՀ օրենքներին:

Վերլուծություն: Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգն ընդգրկում է Հայաստանի Հանրապետության Կենտրոնական բանկը, Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող բանկերը (այդ թվում՝ դուստր բանկերը), նրանց մասնաճյուղերը, ներկայացուցչությունները, գործառնական գրասենյակները (կետերը), ինչպես նաև օտարերկրյա բանկերի Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող մասնաճյուղերն ու ներկայացուցչությունները [2, հոդված՝ 2.1]:

Բանկերը ֆինանսական համակարգում գործող ամենախոշոր ֆինանսական կազմակերպություններն են, որոնց բաժին է ընկնում ֆինանսական համակարգի ակտիվների 83.5%-ը [14]:

ՀՀ բանկային համակարգը ձևավորում են Կենտրոնական բանկը, առևտրային բանկերը, դրանց մասնաճյուղերը, ներկայացուցչությունները, գործառնական գրասենյակները, ինչպես նաև օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերն ու ներկայացուցչությունները: Բանկերի հիմնական գործունեությունն է բանկային հաշիվների բացումը և վարումը, վարկերի տրամադրումը, ավանդների ընդունումը, ինչպես նաև վճարային գործիքների (օր.՝ վճարային քարտ, չեկ) տրամադրումը և սպասարկումը: Բանկերը կարող են կատարել նաև ներդրումներ, իրակա-

նացնել չեկերով և արտարժույթով գործառնություններ, մատուցել տարբեր տեսակի այլ ծառայություններ Կառավարությանը, տնտեսավարող սուբյեկտներին, քաղաքացիներին և միմյանց:

ՀՀ-ում այժմ գործում են 17 առևտրային բանկեր [14].

- «Ակբա Բանկ» ԲԲԸ՝ 63 մասնաճյուղ,
- «Ամերիաբանկ» ՓԲԸ՝ 20 մասնաճյուղ,
- «ԱյԴի Բանկ» ՓԲԸ՝ 13 մասնաճյուղ,
- «ԱՐԱՐԱՏԲԱՆԿ» ԲԲԸ՝ 56 մասնաճյուղ,
- «Արդշինբանկ» ՓԲԸ՝ 60 մասնաճյուղ,
- «Արմավիաբանկ» ՓԲԸ
- «Արցախբանկ» ՓԲԸ՝ 18 մասնաճյուղ,
- «Բիբլոս Բանկ Արմենիա» ՓԲԸ՝ 3 մասնաճյուղ,
- «Էյչ-Էս-Բի-Սի Բանկ Հայաստան» ՓԲԸ՝ 7 մասնաճյուղ,
- «Էվոկարբանկ» ՓԲԸ՝ 13 մասնաճյուղ,
- «Ինեկոբանկ» ՓԲԸ՝ 25 մասնաճյուղ,
- «Կոնվերս Բանկ» ՓԲԸ՝ 35 մասնաճյուղ,
- «ՀԱՅԲԻՉՆԵՍԲԱՆԿ» ՓԲԸ՝ 60 մասնաճյուղ,
- «ՀԱՅԷԿՈՆՈՄԲԱՆԿ» ԲԲԸ՝ 53 մասնաճյուղ,
- «Մելլաթ Բանկ» ՓԲԸ
- «Յունիբանկ» ԲԲԸ՝ 53 մասնաճյուղ,
- «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ՝ 72 մասնաճյուղ:

31.12.2019 թվականի դրությամբ բանկային համակարգի.

- ընդհանուր ակտիվները կազմում են՝ 5 տրլն 828 մլրդ դրամ,
- ընդհանուր կապիտալը կազմում է՝ 824 մլրդ դրամ,
- ընդհանուր պարտավորությունները կազմում են՝ 5 տրլն 4 մլրդ դրամ:

Բանկային համակարգի ակտիվների 58.6%-ը (կամ 3 տրլն 415 մլրդ դրամը) բաժին է ընկնում տնտեսությանը տրամադրած վարկերին: Բանկերի պարտավորությունների 65.1%-ը (կամ 3 տրլն 255 մլրդ դրամը) կազմում են ֆիզիկական և իրավաբանական (բացառությամբ ֆինանսական կազմակերպությունների) անձանցից ներգրավված միջոցները: Բանկային համակարգի կապիտալի կազմում (փաստացի լրացված) կանոնադրական հիմնադրամի մեծությունը կազմում է 525.6 մլրդ դրամ: ՀՀ բանկային համակարգում կենտրոնացվածությունը գնահատվում է ցածր. Կենտրոնացվածության Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակիցը ՀՀ բանկային համակարգում 31.12.2019 թվականի դրությամբ ըստ ընդհանուր ակտիվների կազմում է 0.089, ըստ ընդհանուր պարտավորությունների՝ 0.095, ըստ ընդհանուր կապիտալի՝ 0.068 [14]:

Ներկայացնենք ՀՀ առևտրային բանկերի հիմնական հաշվեկշռային ցուցանիշները 2016-2020 թվականներին Աղյուսակ 2-ի օգնությամբ:

Աղյուսակ 2. ՀՀ բանկային համակարգի հիմնական հաշվեկշռային ցուցանիշները՝ 2016-2020 թթ

Ցուցանիշ/ Տարեթիվ	2016	2017	2018	2019	2020
Ընդհանուր ակտիվներ (հազ. դրամ)	3,994,544,703	4,364,374,970	4,986,448,973	5,828,362,948	6,692,008,901
Ընդհանուր պարտավորություններ (հազ. դրամ)	3,340,954,154	3,678,101,781	4,237,601,739	5,004,285,556	5,813,501,011
Հաշվեկշռային ընդհանուր կապիտալ (հազ. դրամ)	653,590,549	686,273,190	748,847,234	824,077,392	878,507,890
Ընթացիկ ժամանակաշրջանի չբաշխված շահույթ (Վնաս) (հազ. դրամ)	31,659,531	40,368,438	38,355,548	61,292,617	61,645,126

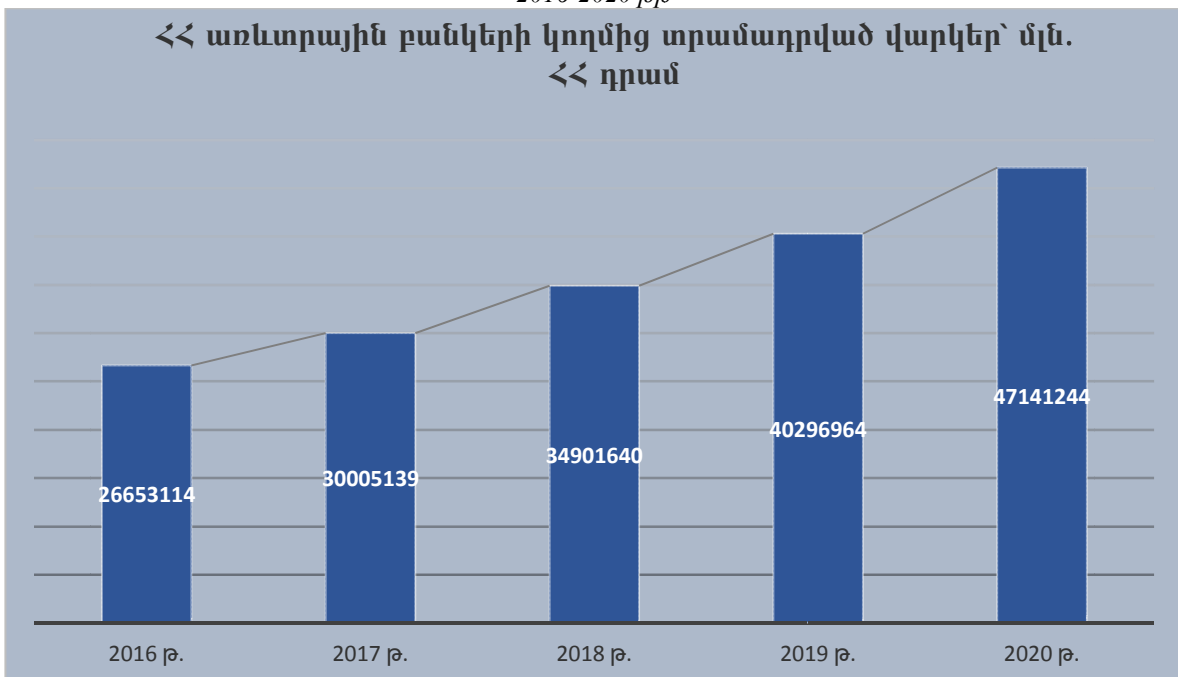
Աղյուսակը կազմվել է հեղինակի կողմից: Աղյուսակի տվյալները վերցված են բանկերի ամսական հաշվետվություններից և ՀՀ ԿԲ ներկայացված հաշվետվություններից:

Ինչպես նկատում ենք վերոնշյալ աղյուսակից, ՀՀ բանկային համակարգի հիմնական հաշվեկշռային ցուցանիշները 2016-2020 թթ. դրսևորել են աճի միտումներ: Ընդ որում, 2020 թվականին 2019 թ. համեմատ ընդհանուր ակտիվներն աճել են 14,8 %-ով, ընդհանուր պարտավորությունները՝ 16,2 %-ով, հաշվեկշռային ընդհանուր կապիտալը՝ 6,6 %-ով, իսկ

չբաշխված շահույթը՝ 0,6 %-ով: Ակնհայտ է նաև, որ ընդհանուր ակտիվները գերազանցում են ընդհանուր պարտավորությունները 15,1 %-ով՝ 2020 թ. դրությամբ:

Այժմ գծապատկեր 1-ի օգնությամբ ներկայացնենք ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերի ծավալը՝ 2016-2020 թվականներին:

Գծապատկեր 1. ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերի ծավալը՝ դրամային արտահայտությամբ՝ 2016-2020 թթ

Գծապատկերը կազմվել է հեղինակի կողմից՝ ՀՀ ԿԲ ներկայացված ֆինանսական հաշվետվությունների հիման վրա:

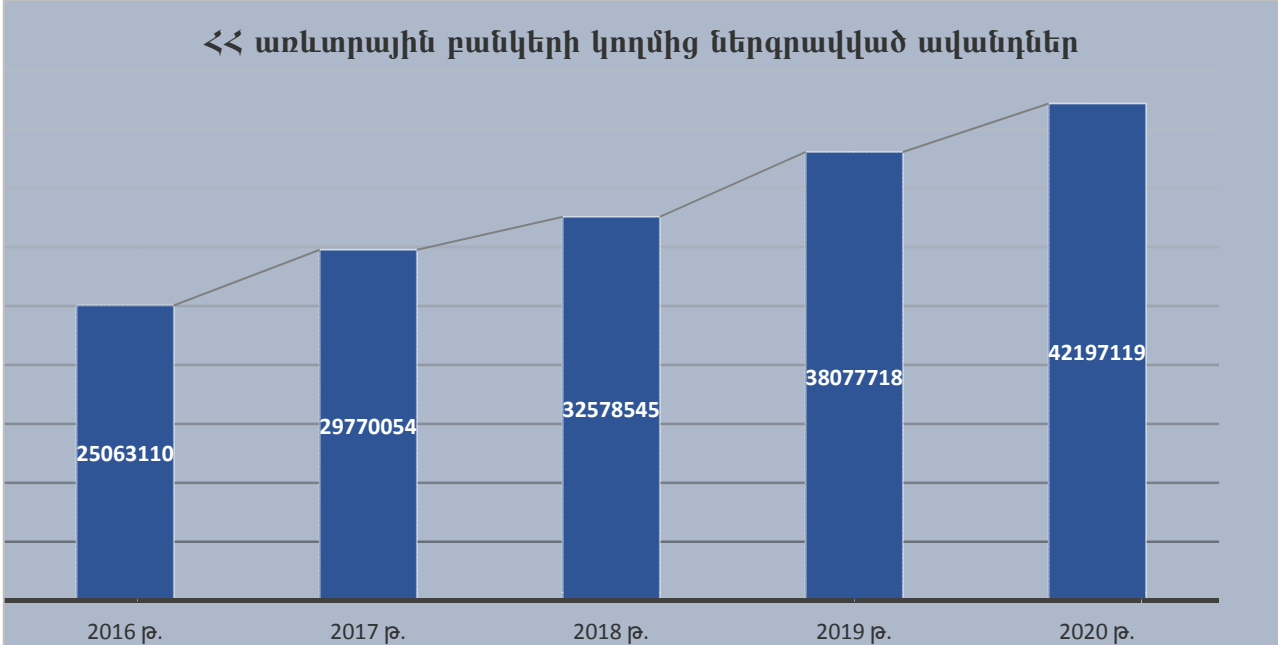
Ինչպես նկատում ենք գծապատկերից, ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերի ծավալները 2016-2020 թվականներին դրսևորել են աճի միտումներ՝ 2020 թվականին

2019 թվականի համեմատ աճելով մոտ 16,98 %-ով, ինչը զգալիորեն գերազանցում է նախորդ տարիների համեմատ վարկերի ծավալների աճին տոկոսային ցուցանիշը: 2020 թ.-ին ՀՀ

առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերի զգալի աճը հիմնականում պայմանավորված է COVID-19 համավարակով պայմանավորված բնակչության եկամուտների կտրուկ նվազմամբ:

Այժմ գծապատկեր 2-ի օգնությամբ ներկայացնենք ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից ներգրավված ավանդների ծավալը՝ 2016-2020 թվականներին:

Գծապատկեր 2. ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից ներգրավված ավանդների ծավալը՝ դրամային արտահայտությամբ՝ 2016-2020 թվականներին (մլն. ՀՀ դրամ)

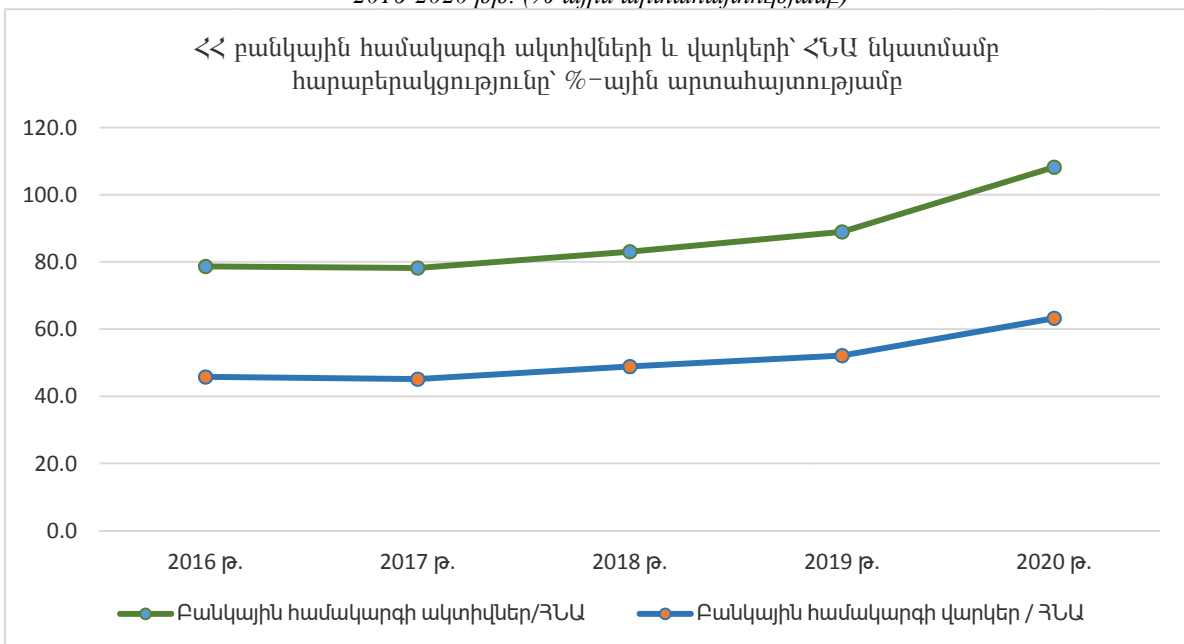
Գծապատկերը կազմվել է հեղինակի կողմից՝ ՀՀ ԿԲ ներկայացված ֆինանսական հաշվետվությունների հիման վրա:

Վերոնշյալ գծապատկերից երևում է, որ 2016 – 2020 թթ. ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից ներգրավված ավանդները նույնպես դրսևորել են աճի միտումներ: 2020 թ. Ներգրավ-

ված ավանդները 2019 թ. համեմատ աճել են 10,8 % -ով:

Այժմ ներկայացնենք ՀՀ բանկային համակարգի ակտիվների/ՀՆԱ և վարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունները՝ 2016-2020 թթ.:

Գծապատկեր 3. ՀՀ բանկային համակարգի ակտիվների և վարկերի հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ՝ 2016-2020 թթ. (%-ային արտահայտությամբ)

Գծապատկերը կազմվել է հեղինակի կողմից՝ ՀՀ ԿԲ-ի կողմից հրապարակված հաշվետվությունների հիման վրա:

Ինչպես ակնհայտ է վերոնշյալ գծապատկերից, ՀՀ առևտրային բանկերի ակտիվների և վարկերի հարաբերակցությունները ՀՆԱ-ի նկատմամբ դրսևորում են աճի միտումներ, ընդ որում 2020 թ.-ի դրությամբ ակտիվներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազմել է 108,2 տոկոս՝ 2019 թ.-ի համեմատ դրսևորելով մոտ 21,6 % աճ, իսկ վարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը՝ 63,2 %՝ 2019 թ.-ի դրությամբ աճելով 21,3 %-ով:

Հաշվի առնելով վերոնշյալ միտումները՝ ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերի և ավանդների աճը, ակտիվների և վարկերի հարաբերակցությունների աճը ՀՆԱ-ի նկատմամբ, ինչպես նաև տրամադրվող ծառայությունների վերաբերյալ բանկի աշխատակիցների կողմից հաճախորդներին տեղեկատվության տրամադրման համար պահանջվող ժամանակահատվածը, հաճախորդների համար ծառայությունների տրամադրման հասանելիությունը և ծառայությունների մատուցման առավել արդիական մեթոդների կիրառման անհրաժեշտությունը, COVID-19 համավարակով պայմանավորված հեռահար ծառայությունների մատուցման նոր մարտահրավերները՝ մշակել ենք ՀՀ բանկային համակարգում վարկերի տրամադրման և ավանդների ներգրավման 2 միասնական համակարգ՝ անվանելով էլեկտրոնային վարկավորում և էլեկտրոնային ավանդադրում:

Վերջին շրջանում ՀՀ առևտրային բանկերում կիրառվող նորամուծությունների գերակշիռ մասն են կազմում մոբայլ-բանկինգ և ինտերնետ-բանկինգ համակարգերի ներդրմանն ու կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումները, վճարային համակարգերով ու քարտերով կատարվող գործարքների շրջանակներում կիրառվող նորամուծությունները, նոր վճարային համակարգերի ներդրումը (stickers, mini fobs և այլն), իսկ վարկերի տրամադրման ու ավանդների ներգրավման գործընթացներում առավել շահավետ պայմանների առաջարկն առավել երկրորդային դեր է գրավում ՀՀ առևտրային բանկերի մրցակցության ժամանակ, իսկ միասնական համակարգերի շնորհիվ ՀՀ-ում գործող առևտրային բանկերում կառաջարկվեն առավել մրցակցային պայմաններ: Իհարկե, պետք է հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, որ առևտրային բանկերում ավանդների ներգրավումն անհրաժեշտ է միայն նոր միջոցներ ներգրավելու և հետագայում դրանք վարկերի տեսքով շրջանառելու համար և ի վերջո այն հանդիսանում է ոչ թե եկամտաբեր, այլ առավել ծախսատար ծառայություն, այնուամենայնիվ արդի տնտեսության պայմաններում մի շարք առևտրային բանկեր ունեն դրամական միջոցների ներգրավման անհրաժեշտություն և սույն համակարգերի ներդրմամբ

բոլոր բանկերի համար հավասար մրցակցային միջավայր կձևավորվի:

Բացի վերոնշյալ հանգամանքներից, միասնական համակարգերի ներդրման արդյունքում առևտրային բանկերը հնարավորություն կունենան կրճատել վարկերի և ավանդների նոր առավել շահավետ պայմաններ առաջարկելու շրջանակներում իրականացվող մարքեթինգային, գովազդային արշավների վրա կատարվող ծախսերը, քանի որ հաճախորդներն իրենց դիմումների հիման վրա կստանան բոլոր բանկերի կողմից տրամադրվող ծառայությունների պայմանները և լրացուցիչ գովազդային արշավներ իրականացնելու անհրաժեշտություն չի առաջանա:

Ներդրվող համակարգերի միջոցով հնարավորություն կընձեռնվի նաև հաճախորդի կողմից արդեն իսկ լրացված նույնականացման և պատշաճ ուսումնասիրության համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը գեներացնել նաև բանկերի կողմից կիրառվող տվյալների համակարգ¹, եթե հաճախորդը որոշի օգտվել տվյալ բանկի կողմից առաջարկվող ծառայություններից: Արդյունքում կկրճատվի նաև սպասարկող աշխատակիցների կողմից հաճախորդի նույնականացման և պատշաճ ուսումնասիրության շրջանակներում հավաքագրվող տեղեկատվությունը տվյալների բազա մուտքագրելու համար պահանջվող ժամանակը:

Ինչպես ցանկացած նորամուծություն կամ նորույթ, այս միասնական համակարգերի ներդրման ժամանակ ևս հնարավոր է մի շարք ռիսկեր հանդես գան: Հաշվի առնելով հնարավոր ռիսկերը՝ առաջարկել ենք նաև ռիսկերի զսպման և կառավարման մեխանիզմներ, որոնց համալիր կիրառման արդյունքում միայն հնարավոր կլինի հասնել նոր միասնական համակարգերի ներդրման հնարավոր առավելագույն արդյունքին: Ընդ որում, ռիսկերի կառավարման համակարգի ներդրման ժամանակ առաջին հերթին անհրաժեշտ է ուսումնասիրել ՀՀ օրենսդրական դաշտը, որն իր հերթին պետք է առնվազն ներառի «Բանկային գաղտնիքի մասին», «Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին», «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքների ուսումնասիրությունը:

Եզրակացություններ: Սույն հոդվածի շրջանակներում հանգել ենք մի շարք եզրակացությունների և առաջարկների:

1. Վերջին շրջանում ՀՀ առևտրային բանկերում կիրառվող նորամուծությունների գերակշիռ մասն են կազմում մոբայլ-բանկինգ և ինտերնետ-բանկինգ համակար-

¹ ՀՀ առևտրային բանկերի մեծամասնությունում ներդրված է ՀԾ (Հայկական ծրագրեր) համակարգը:

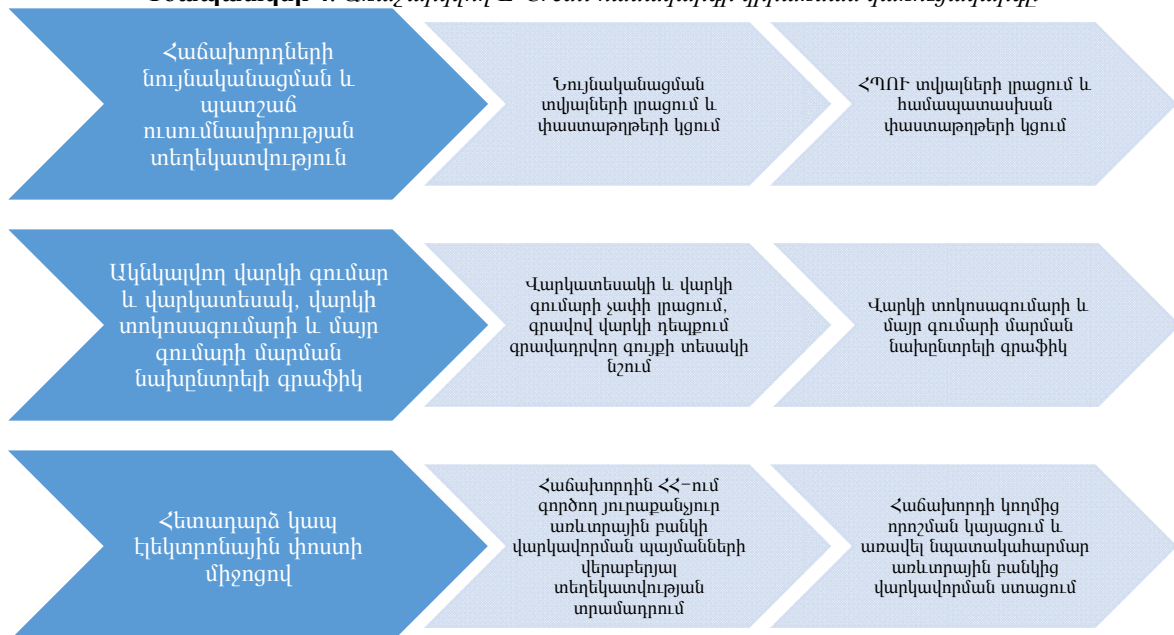
գերի ներդրմանն ու կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումները, վճարային համակարգերով ու քարտերով կատարվող գործարքների շրջանակներում կիրառվող նորամուծությունները, նոր վճարային համակարգերի ներդրումը (stickers, mini fobs և այլն), իսկ վարկերի տրամադրման ու ավանդների ներգրավման գործընթացներում առավել շահավետ պայմանների առաջարկն առավել երկրորդային դեր է գրավում ՀՀ առևտրային բանկերի մրցակցության ժամանակ, իսկ միասնական համակարգերի շնորհիվ ՀՀ-ում գործող առևտրային բանկերում կառաջարկվեն առավել մրցակցային պայմաններ:

2. Առաջարկում ենք ՀՀ առևտրային բանկերում ՀՀ ԿԲ աջակցությամբ ստեղծել նոր վարկավորման և ավանդների ներդրման համակարգեր՝ էլեկտրոնային վարկավորում և էլեկտրոնային ավանդադրում: Նոր համակարգերի էությունը պետք է լինի այն, որ հաճախորդը, մեկ միասնական համակարգում լրացնելով իր նույնականացման, KYC (Know Your Customer) պատշաճ ուսումնասիրության շրջանակներում պահանջվող ամբողջական տեղեկատվությունը

և նշելով ակնկալվող վարկի կամ ներդրվող ավանդի գումարի չափը, ժամկետները, ստանա հետադարձ էլեկտրոնային նամակ, թե լրացված տվյալներով ՀՀ-ում գործող որ առևտրային բանկերում և ինչ պայմաններով կարող է ստանալ պահանջվող գումարի չափով նախընտրելի վարկը կամ ներդնել ավանդը: Այս համակարգերը հնարավորություն կընձեռնեն հաճախորդներին խնայել իրենց ժամանակը և հեշտությամբ ընտրել այն առևտրային բանկը, որում կկարողանան ստանալ պահանջվող գումարը կամ ներդնել ավանդ իրենց առավել նպատակահարմար պայմաններով: Բացի այդ առաջարկվող համակարգը՝ ժամանակի խնայողության տեսանկյունից, բավականին նպատակահարմար է նաև ՀՀ առևտրային բանկերի համար, քանի որ շատ հաճախորդներ վարկավորման և ավանդների ներդրման պայմանների վերաբերյալ տեղեկատվությունը կստանան ավտոմատ հաղորդագրության միջոցով:

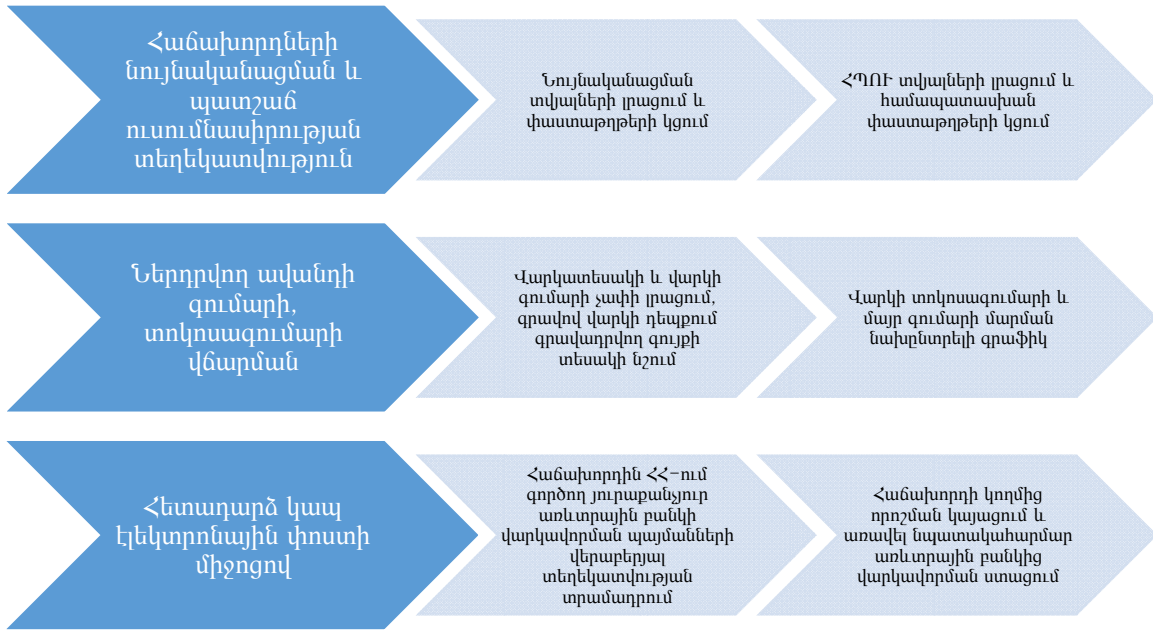
Գծապատկեր 4-ի և գծապատկեր 5-ի միջոցով ներկայացնենք առաջարկող համակարգերի կիրառման կառուցակարգերը.

Գծապատկեր 4. Առաջարկվող E-Credit համակարգի կիրառման կառուցակարգը

Գծապատկերը կազմվել է հեղինակի կողմից:

Գծապատկեր 5. Առաջարկվող E-Deposit համակարգի կիրառման կառուցակարգը

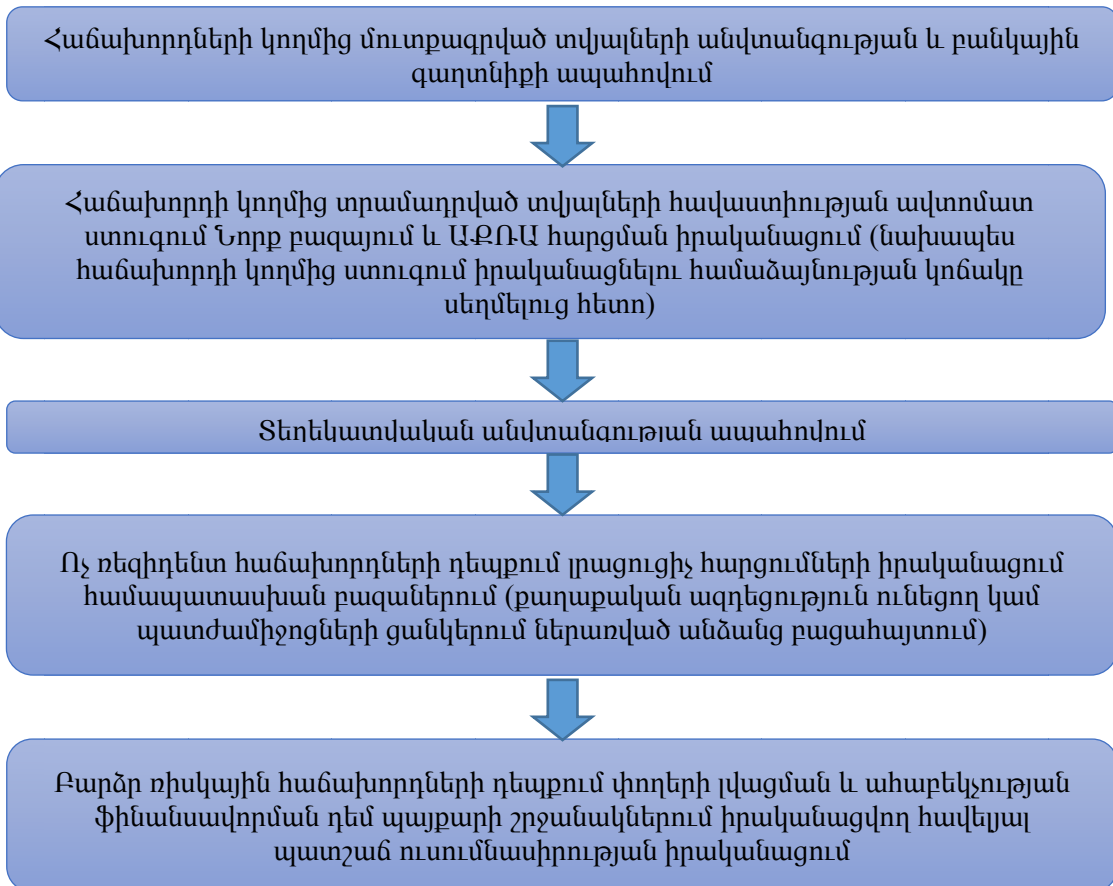
Գծապատկերը կազմվել է հեղինակի կողմից:

3. Վերոնշյալ համակարգերի ներդրման և իրականացման ժամանակ հնարավոր ռիսկերից խուսափելու կամ վերջիններս չեզոքացնելու նպատակով անհրաժեշտ է

ապահովել ռիսկերի զսպման կառուցակարգ, որը պետք է առնվազն ներառի հետևյալ միջոցառումների համալիր իրականացումը.

Գծապատկեր 6. Ռիսկերի զսպման մեխանիզմի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումների համալիրը.

Գծապատկերը կազմված է հեղինակի կողմից համաձայն «Բանկային գաղտնիքի մասին» և «Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» ՀՀ օրենքների:

4. Այսպիսով, ներդրվող միասնական համակարգերի միջոցով հնարավորություն կընձեռնվի վարկային և ավանդային պայմանագրերի կնքման համար անհրաժեշտ ժամանակը կրճատել, հաճախորդներին տրամադրել առավել արդի սպասարկման մոդելներ և ներակայացնել առավել մրցակցային պայմաններ, իսկ համակարգերի ներդրման արդյունքում հնարավոր ռիսկերը կառավարել ռիսկերի զսպման կառուցակարգ համար առաջարկվող միջոցառումների համալիրի միջոցով:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. «Բանկային գաղտնիքի մասին» ՀՀ օրենքը, սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀ ԱԺՏ 1996.10.15/19 (1119) Հոդ.230, ընդունված՝ 07.10.1996 թ.
2. «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքը, սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀ ԱԺՏ 1996/12, ընդունված՝ 30.06.1996 թ.
3. «Ինովացիոն գործունեության պետական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքը, սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀ ՊՏ 2006.06.28/33(488) Հոդ.679, ընդունված՝ 23.05.2006 թ.
4. «ՀՀ կենտրոնական բանկի մասին» ՀՀ օրենքը, սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀ ԱԺՏ 1996/12, ընդունված՝ 30.06.1996 թ.
5. «Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» ՀՀ օրենքը, սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀ ՊՏ 2008.07.02/41(631) Հոդ.658, ընդունված՝ 26.05.2008 թ.
6. **Балабанова, И.Т.** Банки и банковское дело: учебник / СПб.: Питер, 2012
7. **Гультяев, В. Ю.** Виды современных электронных банковских инноваций - Молодой ученый, 2015, №12
8. **Твисс, Б.** Управление научно-техническими нововведениями. – М.: Экономика, 1989
9. **Шмидт, Ю.** Характеристика банковских инноваций. – СПб: Н. Центр, 2000
10. **Schadrack, Frederick C. and Korobow, Leon** The Basic Elements Of Bank Supervision. Federal Reserve Bank Of New York, 1993
11. **Frame, W. Scott & White, Lawrence J.** Federal Reserve Bank Of Atlanta, Working Paper 2002-12 July 2002
12. <https://www.arlis.am/> [Վերջին մուտքի ամսաթիվ՝ 15.04.2021 թ.]
13. <https://www.armstat.am/> [Վերջին մուտքի ամսաթիվ՝ 15.04.2021 թ.]
14. <https://www.cba.am/am/> [Վերջին մուտքի ամսաթիվ՝ 15.04.2021 թ.]
15. <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights> [Վերջին մուտքի ամսաթիվ՝ 12.02.2021 թ.]
16. https://www.ey.com/en_gl [Վերջին մուտքի ամսաթիվ՝ 12.02.2021 թ.]
17. https://www2.deloitte.com/global/en/pages/financial-services/topics/banking-capital-markets.html?icid=top_banking-capital-markets [Վերջին մուտքի ամսաթիվ՝ 12.02.2021 թ.]

*Տճանաչանման/Միջնորդվել է՝ 16.08.2021
 Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 20.08.2021
 Принята/Ընդունվել է՝ 25.08.2021*